

**Թեմա՝ Մակրոտնտեսական ցուցանիշների կարճաժամկետ
կանխատեսման եղանակների համեմատական վերլուծություն
Հեղինակ՝ Գուրգեն Բլբուլյան Վարդանի
Ղեկավար՝ տ.գ.թ. , ասիստենտ Գասպարյան Գուրգեն Աղասու
Ուսումնական հաստատություն՝ Երևանի պետական
համալսարան
Ֆակուլտետ՝ Մաթեմատիկա և մեխանիկա
Ամբիոն՝ Ֆինանսական մաթեմատիկա
Նոյեմբեր 2019**

Համառոտ Նկարագրություն

ՀՀ ժամանակային շարքերի կարճաժամկետ կանխատեսման նպատակով օգտագործվել են ARMA մոդելավորումը, իրականացվել են սեզոնայնությունից ազատված շարքերի տարբեր կարգերի ռեգրեսիաներ, ներառելով Trend փոփոխականը: Ստացված հավասարումների հիման վրա կատարվել են կանխատեսումներ և հաշվարկվել փաստացի և գնահատված ցուցանիշների շեղումները:

Բանալի բառեր՝ ARMA մոդելավորում, թրենդով ռեգրեսիա, կարճաժամկետ կանխատեսում:

Բովանդակություն

Նախաբան	3
Տվյալների նկարագրություն	4
Մեթոդաբանություն	6
ՀՆԱ-ի կանխատեսում.....	7
Արդյունաբերության կանխատեսում.....	9
Օժանդակ արդյունքներ	11
Եզրակացություն.....	12
Գրականության ցանկ.....	13

Նախաբան

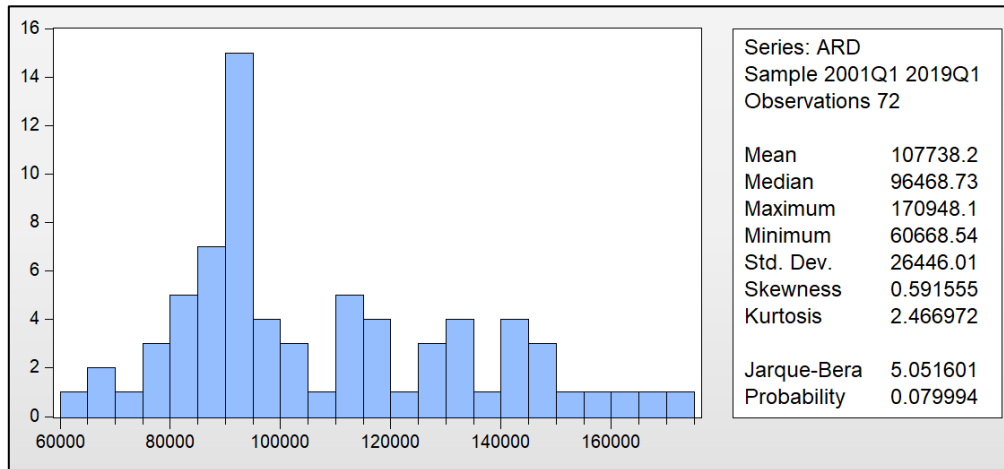
Հետազոտության ընթացքում կիրառվել են $AR(1)$, $MA(1)$, $ARMA(1,1)$, $ARMA(2,2)$, $ARMA(2,1)$, $ARMA(1,2)$ մեթոդները ՀՀ իրական ՀՆԱ-ի և իրական արդյունաբերության ժամանակային շարքերի վրա: Հետազոտության նպատակն է համեմատել վերոնշյալ մեթոդների արդյունքները երկու ժամանակային շարքերի համար և գտնել այն մեթոդը, որը հնարավորինս լավ կերպով կկանխատեսի 2019թ-ի առաջին եռամսյակի ցուցանիշները:

Հաշվարկներ կատարելիս օգտագործվել է Eviews 10 ծրագիրը:

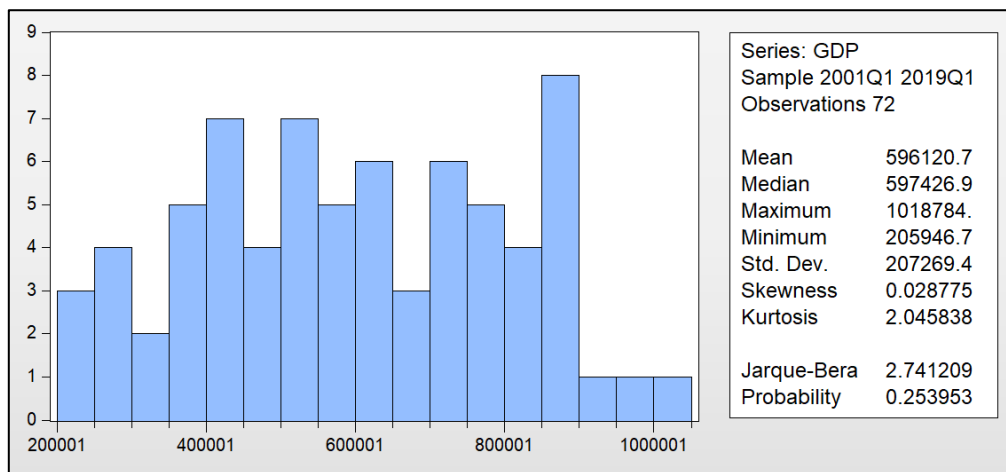
Տվյալների նկարագրություն

Հետազոտությունը կատարվել է իրական արդյունաբերության և իրական ՀՆԱ ի ժամանակյին շարքերի վրա: Որտեղ որպես բազիսային ժամանակահատված վերցված է 2000թ.-ը: Տվյալները ներառում են 2000թ.-ի առաջին եռամսյակից մինչև 2019թ.-ի առաջին եռամսյակի ցուցանիշները: Ընդհանուր առմամբ յուրաքանչյուր ժամանակային շարքում կան 73 ցուցանիշ: Մոդելները կառուցվել են առաջին 72 ցուցանիշներով և ստուգվել են վերջին եռամսյակի համար:

Ստորև ներկայացված են իրական արդյունաբերության և իրական ՀՆԱ-ի ամփոփ վիճակագրությունները:

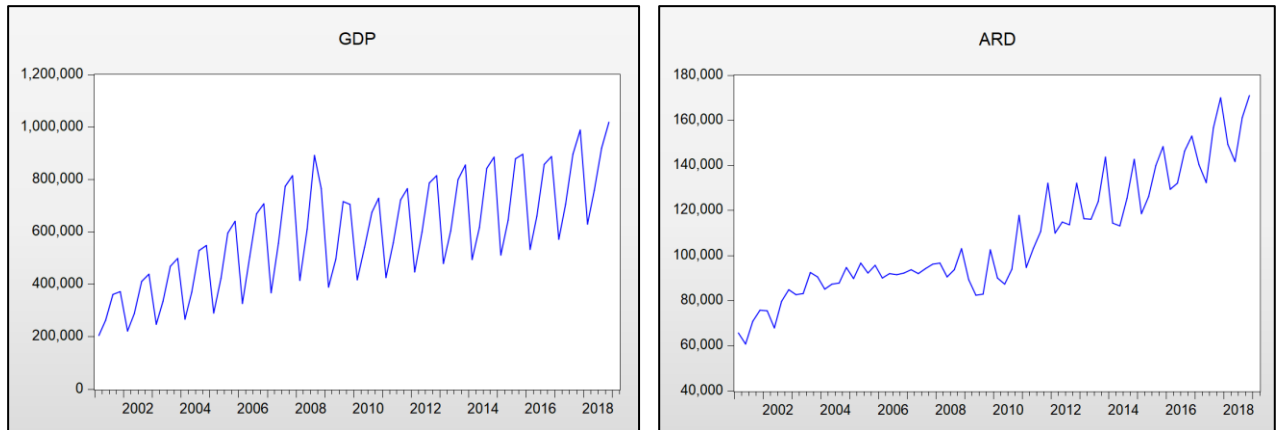

Արդյունաբերություն

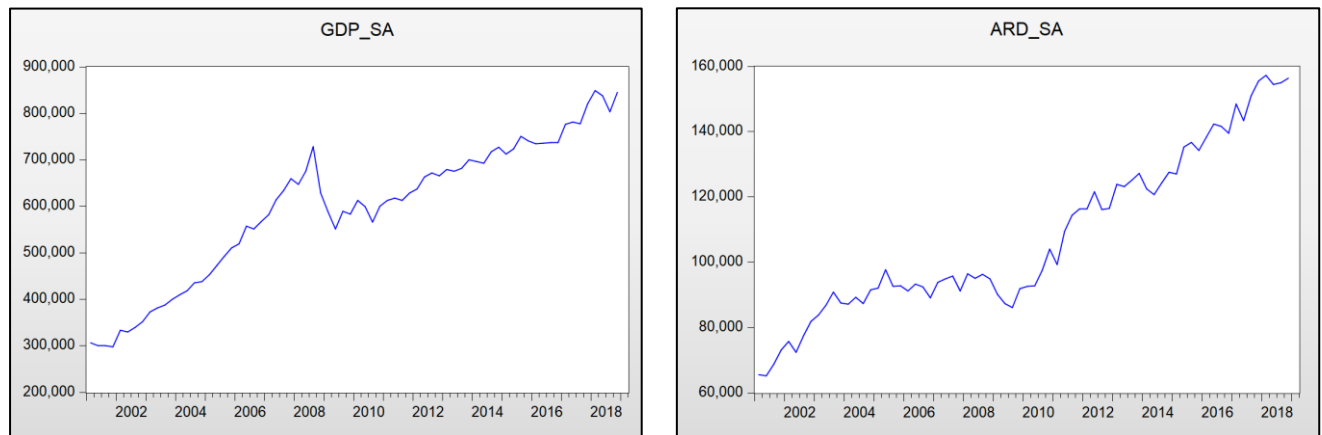
ՀՆԱ

Պատկերը ավելի հստակեցնելու համար ներկայացնենք ժամանակային շարքերի գրաֆիկները:

Ինչպես տեսնում ենք երկու ժամանակային շարքերում էլ առկա են սեզոնայնություններ: Կիրառելով Census X-12՝ մեթոդը շարքերից հեռացվել է սեզոնայնությունը և միառժամանակ ստեղծվել է սեզոնայնության գործակիցների շարք, որը հետագայում կօգտագործենք որպեսզի կանխատեսման արդյունքում ստանանք փաստացի թվերը:

Սեզոնայնությունը հեռացնելուց հետո շարքերը ունեն հետևյալ տեսքը:

ՀՆԱ առանց սեզոնայնության

Արդյունաբերություն առանց սեզոնայնության

Մեթոդաբանություն

Հետազոտությունը իրականացվել է AR(p), MA(q) և ARMA(p,q) մեթոդներով:

AR(p) մոդելի ժամանակ t-րդ ժամանկահատվածի արդյունքի կանխատեսումը կատարվում է հետևյալ բանաձևով:

$$y_t = a_0 + \sum_{i=1}^p a_i y_{t-i} + \varepsilon_t$$

Որտեղ՝ y_{t-i} -ն $t-i$ -րդ տարվա ցուցանիշն է:

ε_t -ն սպիտակ աղմուկ է

MA(q) մոդելի ժամանակ t-րդ ժամանկահատվածի արդյունքի կանխատեսումը կատարվում է հետևյալ բանաձևով:

$$y_t = a_0 + \sum_{i=0}^q \beta_i \varepsilon_{t-i}$$

Որտեղ $\{\varepsilon_t\}$ հաջորդականությունը սպիտակ աղմուկ պրոցես է: Այսինքն՝

$$E(\varepsilon_t) = E(\varepsilon_{t-1}) = \dots = 0$$

$$var(\varepsilon_t) = var(\varepsilon_{t-1}) = \dots = \sigma^2$$

$$cov(\varepsilon_t, \varepsilon_{t-s}) = cov(\varepsilon_{t-j}, \varepsilon_{t-j-s}) = 0$$

Բոլոր t, j, s թվերի համար

ARMA(p,q) մոդելի ժամանակ t-րդ ժամանկահատվածի արդյունքի կանխատեսումը կատարվում է հետևյալ բանաձևով:

$$y_t = a_0 + \sum_{i=1}^p a_i y_{t-i} + \sum_{i=0}^q \beta_i \varepsilon_{t-i}$$

ՀՆԱ-ի կանխատեսում

Կիրառելով AR(1), MA(1), ARMA(1,1), ARMA(2,2), ARMA(2,1), ARMA(1,2) մոդելները ՀՆԱ(առանց սեզոնայնության) ցուցանիշի համար՝ լավագույն արդյունքները տվեցին AR(1), MA(1) մոդելները:

Ստորև ներկայացված են AR(1), MA(1) մոդելների ստացված արդյունքները:

Dependent Variable: GDP_SA Method: ARMA Maximum Likelihood (OPG - BHHH) Date: 11/18/19 Time: 10:30 Sample: 2001Q1 2018Q4 Included observations: 72 Convergence achieved after 38 iterations Coefficient covariance computed using outer product of gradients				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
@TREND	7184.143	1037.083	6.927258	0.0000
C	336603.1	51986.08	6.474871	0.0000
AR(1)	0.876122	0.036642	23.91038	0.0000
SIGMASQ	4.83E+08	62027853	7.792852	0.0000
R-squared	0.978782	Mean dependent var	594799.3	
Adjusted R-squared	0.977846	S.D. dependent var	151994.4	
S.E. of regression	22623.17	Akaike info criterion	22.96556	
Sum squared resid	3.48E+10	Schwarz criterion	23.09204	
Log likelihood	-822.7600	Hannan-Quinn criter.	23.01591	
F-statistic	1045.614	Durbin-Watson stat	1.896525	
Prob(F-statistic)	0.000000			
Inverted AR Roots	.88			

Dependent Variable: GDP_SA Method: ARMA Maximum Likelihood (OPG - BHHH) Date: 11/18/19 Time: 10:45 Sample: 2001Q1 2018Q4 Included observations: 72 Convergence achieved after 29 iterations Coefficient covariance computed using outer product of gradients				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
@TREND	6937.340	435.3749	15.93417	0.0000
C	348708.0	14772.62	23.60502	0.0000
MA(1)	0.783806	0.056790	13.80173	0.0000
SIGMASQ	9.66E+08	1.61E+08	6.010428	0.0000
R-squared	0.957577	Mean dependent var	594799.3	
Adjusted R-squared	0.955705	S.D. dependent var	151994.4	
S.E. of regression	31989.28	Akaike info criterion	23.65138	
Sum squared resid	6.96E+10	Schwarz criterion	23.77786	
Log likelihood	-847.4495	Hannan-Quinn criter.	23.70173	
F-statistic	511.6312	Durbin-Watson stat	1.146930	
Prob(F-statistic)	0.000000			
Inverted MA Roots	-.78			

Dependent Variable: GDP_SA Method: ARMA Maximum Likelihood (OPG - BHHH) Date: 11/18/19 Time: 11:29 Sample: 2001Q1 2018Q4 Included observations: 72 Convergence achieved after 44 iterations Coefficient covariance computed using outer product of gradients				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
@TREND	7171.145	1033.622	6.937881	0.0000
C	337479.0	51068.96	6.608299	0.0000
AR(2)	0.760160	0.069362	10.95928	0.0000
MA(1)	0.945775	0.049585	19.07399	0.0000
SIGMASQ	4.73E+08	69565978	6.803294	0.0000
R-squared	0.979225	Mean dependent var	594799.3	
Adjusted R-squared	0.977985	S.D. dependent var	151994.4	
S.E. of regression	22552.10	Akaike info criterion	22.97550	
Sum squared resid	3.41E+10	Schwarz criterion	23.13360	
Log likelihood	-822.1181	Hannan-Quinn criter.	23.03844	
F-statistic	789.5185	Durbin-Watson stat	1.989113	
Prob(F-statistic)	0.000000			
Inverted AR Roots	.87	-.87		
Inverted MA Roots	-.95			

Մոդելները կիրառելով 2000թ-ի առաջին եռամսյակից մինչև 2018թ-ի չորրորդ եռամսյակի տվյալների վրա ստացվել են այս արդյունքները: ՀՆԱ 2019թ-ի առաջին եռամսյակի իսկան ցուցանիշը կազմել է 676166.4354 մլն. դրամ: Սեզոնայնությունը տարանջատելու ժամանակ սեզոնայնության 2018թ-ի առաջին եռամսյակի գործակիցը

կազմել է 0.742992373666537: Կիրառելով ստատիկ կանխատեսման մեթոդը 2019թ-ի առաջին եռամսյակի ցուցանիշը (առանց սեզոնայնության) ստացվել է 852092.5136236818 AR(1) մոդելի համար, իսկ MA(1)-ի համար 868409.1277849121: Այս ցուցանիշները բազմապատկելով սեզոնայնության գործակցով և հաշվելով ՀՆԱ-ի իրական գործակցից տոկոսային շեղումը, ստացվել է -6.369% AR(1)-ի պարագայում և -4.577% MA(1)-ի պարագայում: Եվ փորձելով հետևյալ մոդելը՝ ստացվեց, որ շեղումը ստացվում է -6.1%:

Արդյունաբերության կանխատեսում

Արդյունաբերության պարագայում լավագույն արդյունքները տվեցին AR(1), MA(1), ARMA(1,1) մոդելները:

Ստորև ներկայացնենք արդյունքները:

Dependent Variable: ARD_SA Method: ARMA Maximum Likelihood (OPG - BHHH) Date: 11/15/19 Time: 20:38 Sample: 2001Q1 2018Q4 Included observations: 72 Convergence achieved after 3 iterations Coefficient covariance computed using outer product of gradients				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
@TREND	1198.846	181.3285	6.611457	0.0000
C	65567.45	8940.065	7.334113	0.0000
AR(1)	0.872882	0.054902	15.89901	0.0000
SIGMASQ	12663839	2692919.	4.702643	0.0000
R-squared	0.979590	Mean dependent var	107592.2	
Adjusted R-squared	0.978689	S.D. dependent var	25083.83	
S.E. of regression	3661.799	Akaike info criterion	19.32318	
Sum squared resid	9.12E+08	Schwarz criterion	19.44966	
Log likelihood	-691.6346	Hannan-Quinn criter.	19.37353	
F-statistic	1087.878	Durbin-Watson stat	2.282616	
Prob(F-statistic)	0.000000			
Inverted AR Roots	.87			

Dependent Variable: ARD_SA Method: ARMA Maximum Likelihood (OPG - BHHH) Date: 11/16/19 Time: 12:53 Sample: 2001Q1 2018Q4 Included observations: 72 Convergence achieved after 33 iterations Coefficient covariance computed using outer product of gradients				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
@TREND	1146.775	58.31162	19.66632	0.0000
C	66919.92	2461.684	27.18462	0.0000
MA(1)	0.681133	0.099085	6.874229	0.0000
SIGMASQ	27100931	5092574.	5.321657	0.0000
R-squared	0.956321	Mean dependent var	107592.2	
Adjusted R-squared	0.954394	S.D. dependent var	25083.83	
S.E. of regression	5356.781	Akaike info criterion	20.07273	
Sum squared resid	1.95E+09	Schwarz criterion	20.19921	
Log likelihood	-718.6182	Hannan-Quinn criter.	20.12308	
F-statistic	496.2732	Durbin-Watson stat	1.162011	
Prob(F-statistic)	0.000000			
Inverted MA Roots	-.68			

Dependent Variable: ARD_SA Method: ARMA Maximum Likelihood (OPG - BHHH) Date: 11/15/19 Time: 20:45 Sample: 2001Q1 2018Q4 Included observations: 72 Convergence achieved after 16 iterations Coefficient covariance computed using outer product of gradients				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
@TREND	1219.171	223.8574	5.446196	0.0000
C	65070.51	11650.18	5.585368	0.0000
AR(1)	0.917924	0.056740	16.17763	0.0000
MA(1)	-0.199232	0.129488	-1.538609	0.1286
SIGMASQ	12247337	2785962.	4.396090	0.0000
R-squared	0.980261	Mean dependent var	107592.2	
Adjusted R-squared	0.979082	S.D. dependent var	25083.83	
S.E. of regression	3627.853	Akaike info criterion	19.31822	
Sum squared resid	8.82E+08	Schwarz criterion	19.47632	
Log likelihood	-690.4558	Hannan-Quinn criter.	19.38116	
F-statistic	831.8182	Durbin-Watson stat	1.993026	
Prob(F-statistic)	0.000000			
Inverted AR Roots	.92			
Inverted MA Roots	.20			

Իրական արդյունաբերության իրական ցուցանիշը 2019թ-ի առաջին եռամսյակում կազմել է 149756.5687 մլն. դրամ: 2018թ-ի առաջին եռամսյակի սեզոնայնության գործակիցը կազմել է 0.949201192389501: Ստատիկ կանխատեսման մեթոդով 2019թ-ի առաջին եռամսյակի արդյունաբերության(առանց սեզոնայնության) ցուցանիշը կազմել է, AR(1) մոդելի դեպքում՝ 156816.8881547959, MA(1) մոդելի դեպքում՝ 151933.4755009378, ARMA(1,1) մոդելի դեպքում՝ 157097.9544232679: ԵՎ բազմապատկելով սեզոնայնության

գործակիցներով և հաշվելով իրական ցուցանիշից տոկոսային շեղումը՝ ստացվել է, AR(1)-ի պարագայում -0.605%, MA(1)-ի պարագայում -3.7%, ARMA(1,1)-ի պարագայում -0.427%:

Օժանդակ արդյունքներ

Փորձերի ժամանակ իհայտ եկավ մոդել, որը բավականին լավ է կանխատեսում և՛ ՀՆԱ-ի, և՛ արդյունաբերության ցուցանիշը:

Մոդելը հետևյալն է՝

$$y_t = a_0 + a_2 y_{t-2} + \varepsilon_t + \beta_1 \varepsilon_{t-1}$$

Ստորև ներկայացված են արդյունքները:

Dependent Variable: ARD_SA Method: ARMA Maximum Likelihood (OPG - BHHH) Date: 11/14/19 Time: 00:14 Sample: 2001Q1 2018Q4 Included observations: 72 Convergence achieved after 33 iterations Coefficient covariance computed using outer product of gradients				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
@TREND	1198.859	174.5380	6.868757	0.0000
C	65556.95	8502.741	7.710096	0.0000
AR(2)	0.755550	0.100685	7.504079	0.0000
MA(1)	0.835467	0.071880	11.62306	0.0000
SIGMASQ	12654034	2756127.	4.591237	0.0000
R-squared	0.979605	Mean dependent var	107592.2	
Adjusted R-squared	0.978388	S.D. dependent var	25083.83	
S.E. of regression	3687.596	Akaike info criterion	19.34956	
Sum squared resid	9.11E+08	Schwarz criterion	19.50766	
Log likelihood	-691.5843	Hannan-Quinn criter.	19.41250	
F-statistic	804.5455	Durbin-Watson stat	2.211951	
Prob(F-statistic)	0.000000			
Inverted AR Roots	.87	-.87		
Inverted MA Roots	-.84			

Dependent Variable: GDP_SA Method: ARMA Maximum Likelihood (OPG - BHHH) Date: 11/18/19 Time: 11:29 Sample: 2001Q1 2018Q4 Included observations: 72 Convergence achieved after 44 iterations Coefficient covariance computed using outer product of gradients				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
@TREND	7171.145	1033.622	6.937881	0.0000
C	337479.0	51068.96	6.608299	0.0000
AR(2)	0.760160	0.069362	10.95928	0.0000
MA(1)	0.945775	0.049585	19.07399	0.0000
SIGMASQ	4.73E+08	69565978	6.803294	0.0000
R-squared	0.979225	Mean dependent var	594799.3	
Adjusted R-squared	0.977985	S.D. dependent var	151994.4	
S.E. of regression	22552.10	Akaike info criterion	22.97550	
Sum squared resid	3.41E+10	Schwarz criterion	23.13360	
Log likelihood	-822.1181	Hannan-Quinn criter.	23.03844	
F-statistic	789.5185	Durbin-Watson stat	1.989113	
Prob(F-statistic)	0.000000			
Inverted AR Roots	.87	-.87		
Inverted MA Roots	-.95			

ՀՆԱ-ի պարագայում տոկոսային շեղումը իրականից կազմում է՝ -6.1%, իսկ արդյունաբերության պարագայում՝ -0.474%:

Եզրակացություն

Կիրառելով ARMA մոդելներ՝ ՀՆԱ-ի համար լավագույն արդյունքները տվեցին AR(1) և MA(1) մոդելները, որոնց արդյունքում իրական ցուցանիշից շեղումները համապատասխանաբար տվեցին -6.369% և -4.577%: Արդյունաբերության համար լավագույն արդյունքները տվեցին AR(1), MA(1), ARMA(1,1) մոդելները, որոնց շեղումները իրական արդյունքից տվեցին համապատասխանաբար՝ -0.605%, -3.7% և -0.427%: Եվ կիրառելով ավտերնատիվ մեթոդ երկու ժամանակային շարքերի վրա՝ ՀՆԱ-ի համար իրական ցուցանիշից շեղումը տվեց -6.1% և արդյունաբերության պարագայում -0.474%:

Արդյունքում ՀՀ մակրոտնտեսական այն ցուցանիշների համար, որոնք ունեն վառ արտահայտված սեզոնայնություն և թրեդայնություն, կիրառելով այս մեթոդները կստանանք իրատեսական կանխատեսումներ:

Գրականության ցանկ

Enders, Walter. *Applied econometric time series*. John Wiley & Sons, 2014.

Wooldridge, Jeffrey M. *Introductory econometrics: A modern approach*. Nelson Education, 2016.